דער אלוועלטליכער קאנגרעס פאר'ן ארבייטענדען ארץ ישראל

מארגען עפענט זיך אין בערלין דער וועלט־קאנגרעס פאר'ן ארבייטענדען ארץ ישראל. און טראצדעם וואס ער ווערט הויפטזעכליך צוזאמענגערופען א דאנק דער ווירקונג פון דער "הסתדרות", זענען צו אים צוגעשטאנען ניט נאר אידישע ארבייטער, שיכטען, ניט נאר ניט־אידישע ארבייטער־פירער מיט אן אינטערנאציאנאלער רעפוטאציע, נאר אויך פארטרעטער פון די פארשידענסטע אידישע שיכטען.

די צוויי גרויסע אידישע שריפטשטעלער, חיים נחמן ביאליק און שלום אש, שטיצען דעם קאנגרעס פונקט אזוי גוט, ווי ער ווערט געשטיצט פון פראפעסאר שמעון דובנאוו און פראפעסאר זיגמונד פרויד. דער רוף וואס איז ארויסגעלאזען געווארען צום קאנגרעס איז ווירקליך א היסטארישער דאקומענט. צוליעב דער פארשידענארטיגקייט פון די אויפשריפטען, וועלכע ער טראגט אויף זיך. די באדייטענדסטע אידישע געלערנטע, די באקאנטסטע סאציאליסטישע פאליטיקער — זיי אלע האבען אינדארסירט דעם רוף פאר יענעם אינסטיטוט, וואס דארף פארלייכטערען דעם וועג פונ'ם אידישען ארבייטער אין זיינע קאנקרעטע בוי־מעשים.

און דער אויפרוף גופא. ער איז געשריבען קלאר און דייטליך, און רופט אלעמען צו דער פאראייניגטער טאט.

די אלגעמיינע אידישע ארבייטער־ארגאניזאציע אין ארץ ישראל, די "הסתדרות", וואס נעמט ארום די גאנצע ארבייטערשאפט אין לאנד אן אונטערשיד פון פארטיי־געהעריגקייט, האט באשלאסען צונויפצורופען א וועלט־קאנגרעס פאר'ן ארבייטענדען ארץ ישראל. זי רופט אלע פריינט פון איר אויפבוי־ווערק, פון די פארשיידענע ריכטונגען אין אידישען לעבען, וואס זענען צושפרייט אין דער גאנצער וועלט, אנטייל צו נעמען אינ'ם דאזיגען קאנגרעס.

דאס אויפבוי־ווערק פון די אידישע ארבייטער אין ארץ ישראל איז שוין לאנג ארויסגעוואקסען פון די ראמען פון אן ענגען פארטיי־קרייז. זיין גורל איז אויפ'ן נאענטסטען אופן נוגע יעדען איינעם, וואס פילט זיך פאראנטווארטליך פאר דער אידישער אויפלעבונגס־באוועגונג און פאר איר גרויסען סאציאליסטישען און פאלקס־באפרייענדען אינהאלט.

און גראד איצט, ווען אט דאס ווערק איז געשטעלט געווארען פאר גרויסע נסיונות און שווערע אויפגאבען, מוז אויך קלאר קומען צום אויסדרוק, אויף א נאך בולטערען און ממשות'דיגען אופן ווי שטענדיג, דער אינטערעס פון אונז אלעמען פאר זיין צוקונפט. פון דאסניי איז אין דער עפענטליכקייט געשטעלט געווארען צו דעבאטע די פראגע פון דער דורכפירבארקייט פון דער אידישער נאציאנאלער היים אין ארץ ישראל. די ביז איצטיגע אויפטואונגען ווערען געשטעלט אין א פאלש ליכט. די באדערפענישען און צילען ווערען אונריכטיג פארגעשטעלט. די מעגליכקייטען און פערספעקטיוון ווערען ניט דערשאצט און ריכטיג פארשטאנען. די סאציאל־פאליטישע פארהעלטנישען אין אריענט באדראען די ברידערליכע באגעגעניש פון אידישען און אראבישען פאלק אויף זייער היסטארישען וועג צו בשותפות'ער צוזאמענארבייט, אינטערנאציאנאלע סאלידאריטעט און נאציאנאלע פרייהייט. די פארשפרייטונג פון רעאקציאנערע טענדענצען אין דער וועלט שטעלט פאר א הארטען קאמף די דערהאלטונג און אויסברייטונג פון די סאציאליסטישע דערגרייכונגען פון דער אידישער ארבייטערשאפט אין א"י און די נייע פארמען פון מענשליכען צוזאמענלעבען. דער קאמף גייט וועגען די ענינים וואס מאכען אויס דעם שטאלץ פון דער אידישער קאלאניזאציע־ארבייט און וועגען דער אונגעשטערטער און וואקסענדער מעגליכקייט פון איר דערפאלגרייכער אנטוויקלונג.

דער וועלט־קאנגרעס, וואס ווערט צונויפגערופען אויף דעם 27־טען סעפטעמבער, 1930 קיין בערלין, אויף די גרונדלאגען פון דער אלגעמיינער אידישער ארבייטער־ארגאניזאציע אין א"י, זאל שטארקען דעם פראנט פון די ארבייטער אין לאנד און פארגרעסערען זייער שעפערישען כח. אין קרייז פון פארבינדעטע און פריינט פון דער ארץ ישראל'דיגער ארבייטערשאפט פון גאר דער וועלט זאל פריי ארומגערעדט ווערען און קלאר געמאכט ווערען דער וועג פאר ווייטערדיגע מעשים. זאלען מאביליזירט ווערען די כחות פאר דער שאפונג פון דער פרייער אידישער ארבייטענדער געזעלשאפט אין ארץ ישראל.

איבער פארשידענע טיילען און ריכטונגען פון דער אידישער געזעלשאפטליכקייט זענען צושפרייט די פריינט פון דער אידישער ארבייטערשאפט אין א"י, פריינט, וואס באוואונדערען דאס טרייע קרבנות־פולע אויפבוי־ווערק, וואס ווייטאגען מיט זייערע ליידען און פרייען זיך מיט זייערע אויפטואונגען. זיי אלע, אן אונטערשייד פון פארטיי־טראדיציע, אויך די, וואס נים אין אלע פרטים אידענטיפיצירען זיי זיך מיט דער "הסתדרות"־פראגראם, וועלען ענטפערען אויפ'ן אויפריכטיגען רוף, וואס קומט אין דער נסיונות־שווערער און פאראנטווארטונגספולער צייט, און וועלען זיך אלע שטעלען אין די שורות פון די וויילער צום וועלט קאנגרעס פאר'ן ארבייטענדען ארץ ישראל.

אלבערט איינשטיין, שלום אש, חיים נחמן ביאליק,
עדוארד בערנשטיין, מארטין בובער, יוליוס ברוינטאל,
ליאן בלום, מאקס בראד, שמעון דובנאוו,
אסקאר כהן, וו. לאצקי בערטאלדי, פריטץ נפתלי,
זיגמונד פרויד, לעאן פויכטוואנגער, ארנאלד צווייג,
א. ב. קלערקאטער, אברהם שיפליאקאוו.

און פאר אלע פריינט פונ'ם ארבייטענדען ארץ ישראל, בלייבט נאר צו ווינשען, אז דער קאנגרעס וואס נעמט ארום, ארום זיך אזוי פיעל שיכטען זאל ווירקליך ווערען א קאנגרעס פון ממשות'דיגע אויפטואונגען מיט רעאלע רעזולטאטען.

ארץ ישראל נויטיגט זיך אין דעם. און עס נויטיגען זיך אויך אין דעם די הויפט־בויער, די ארץ ישראל'דיגע ארבייטערשאפט.

דער געמיינשאפטליכער מעמאראנדום

צווישען קאפיטאל און ארבייט איז פאראן א געגענזאץ פון אינטערעסען. אבער צו דער זעלבער צייט זענען אויך פאראן געמיינזאמע אינטערעסען.

קאפיטאל איז פאראינטערעסירט אין וואס גרעסערע פארדינסטען, ארבייט איז פאראינטערעסירט אין וואס בעסערע ארבייטס־באדינגונגען, אבער ביידע מוזען זיין פאראינטערעסירט אין דעם וואוילזיין פון דער אינדוסטריע, ווייל פון ארבייטסלאזיגקייט און קריזיסען פארלירען ביידע, ארבייט די שכירות, און קאפיטאל די פראפיטען.

צווישען די צוויי גרופען פון אונזער געזעלשאפט פירט זיך א ביטערער קלאסען־קאמף, און אנדערש קען עס גאר ניט זיין. אבער עס מוזען אויך זיין מאמענטען פון קלאסען־קאאפעראציע.

און דאס מערקט זיך יעצט אין ענגלאנד, דאס קלאסישע לאנד פון טרייד יוניאניזם.

צום ערשטען מאל פיעלייכט אין ענגלאנד'ס געשיכטע, האט ארבייט באשלאסען צו גיין האנט אין האנט מיט קאפיטאל, און ביידע, ארבייט און קאפיטאל, האבען דערלאנגט א געמיינשאפטליכען מעמאראנדום צו דער רעגיערונג, אין וועלכען זיי רעקאמענדירען, אז די קומענדע אימפעריאלע קאנפערענץ זאל געפינען א וועג פאר נענטערע עקאנאמישע פארבינדונגען אין די פארשידענע טיילען פון דער אימפעריע. דער גענעראל־קאונסיל פונ'ם טריידס יוניאן קאנגרעס, און די "פעדריישאן אף בריטיש אינדאסטריעס" — ביידע שטעלען זיי ארויס די זעלבע פאדערונג אינ'ם געמיינשאפטליכען מעמאראנדום, וועלכער פארלאנגט, אז די עקאנאמישע מעגליכקייטען פון דער בריטישער אימפעריע זאלען מער אויסגענוצט ווערען.

קלאסען־קאאפעראציע, מעגליך אז ווען דער עקאנאמישער קריזיס וואלט יעצט ניט געווען אזוי שארף, וואלט וועגען אזא איינונג ניט געקענט זיין קיין רייד. אבער נויט ברעכט אייזען. און עס איז די עקאנאמישע נויט וואס מאכט די צוויי געגענגעזעצטע צדדים צו רעדען אין א געמיינשאפטליכער שפראך.

איז א קלוגע ווייב א געפאר פאר דעם שלום בית?

באריהמטער אמעריקאנער וויסענשאפטסמאן זאגט ארויס אינטערעסאנטע מיינונג וועגען דעם.

ווען איז א מאן גליקליכער — ווען ער האט חתונה מיט א כוואטסקער, קלוגער ווייבעל אדער מיט א פרוי, וועלכע האט ווייניג שכל? דיעזע פראגע איז געשטעלט געווארען צו א באריהמטען אמעריקאנער וויסענשאפטסמאן, דאקטאר דזשארדזש א. דארסי, וועלכער איז דער פארפאסער פון פיעלע וויסענשאפטליכע ביכער וועגען דער אפשטאמונג פון מענשען און וועגען זייער אויפפיהרונג. דער ענטפער וועלכען דר. דארסי האט געגעבען אויף דיזער פראגע איז זייער אן אינטערעסאנטער.

"עס איז קיין צווייפעל ניט, האט דר. דארסי געזאגט, אז די מערסטע מענער באטראכטען ניט די קלוגשאפט פון א פרוי, מיט וועלכער זיי האבען ברעה חתונה צו האבען, אלס א מעלה. פון וועלכער עס וועט זיי, די מענער, ארויסקומען א טובה. דאס איז דערפאר, ווייל די מענער דענקען, אז וואס ווייניגער שכל א פרוי וועט האבען, אלץ מער אונטערטעניג וועט זי זיין, אלץ ווייניגער דעות וועט זי זאגען איהר מאן און אלץ ווייניגער וועט זי ערווארטען פון איהם. ווען א מאן האט חתונה מיט אזא פרוי, האלט זיין גליק אן א קורצע צייט, ווייל ער זעהט זיך ארום, אז ער האט געמאכט א גרויסען טעות.

"די ערשטע פאר יאהר נאך דער חתונה — טענה'ט דר. דארסי — פיהלט זיך דער מאן מיט זיין נארישער ווייב ווי אין א גן־עדן. עס איז איהם וואויל און גוט. ער איז דער גאנצער באלעבאס פון דער הויז. זי פרעגט איהם ניט קיין עצות, נאר פארקעהרט: איז גרייט אויסצופאלגען זיין באפעהל, ווייל ניט האבענדיג קיין אייגענעם שטאנדפונקט, אנערקענט זי איהם אלס דעם איינציגען הערשער פון דער באלעבאטישקייט. דער מאן ווערט אבער זעהר גיך מיעד פון זיין הערשאפט. ווען ער קומט אהיים א מיעדער פון דער ארבייט אדער פון זיין געשעפט און זיין הארץ איז פארביטערט, האט ער ניט פאר וועמען זיך אויסצורייעדן דאס הארץ. דער מאן איז פון דער נאטור געוואוינט צו זוכען אין זיין פרוי א לעבענס־באגלייטערין, וועלכע זאל טיילען מיט איהם זיינע ליידען און פריידען. אבער ווען ער האט א נארישע ווייב, ווערט איהם דאס הארץ נאך מעהר פארביטערט, ווייל ער האט ניט צו וועמען אויסצורייעדן א ווארט. די נארישע ווייב פארלאזט זיך צופיעל אויף איהר מאן, און דערפאר ווערט זי מיט דער צייט א פאראזיט, ווייל זי קאן זיך אהן דעם מאן ניט א ריהר טאן פון ארט. דער רעזולטאט איז אז דאס באלעבאטישקייט געהט צו גרונד. זי ווייל אז איהר מאן זאל איהר כסדר שיינקען אויפמערקזאמקייט און די לייכטסטע אונבאקוועמליכקייט איז גענוג צו עפענען איהר טרערענס־קוואל. זי באגרייפט ניט איהר פאראנטווארטליכקייט צו דעם מאן און דערפאר, ווען ער ווערט קראנק, ווייסט זי ניט ווי אזוי איהם צו טרייסטען און היילען".

ווען מען האט דר. דארסי'ן געפרעגט אויב ער דענקט ניט אז א קלוגע, אינטעליגענטע פרוי איז ערגער פאר דעם מאן, ווייל זי איז צופיעל פארטגעשריטען און זי זאל זיך לאזען איינשפאנען אין דעם יאך פון הויז־ארבייט, האט ער געענטפערט פאלגענדעס:

"פארוואס זאל די מאדערנע פרוי ניט זוכען א קאריערע? א פרוי דארף ברייגגען א סך קרבנות צו ווערען א מוטער און ערציהערין פון קינדער. ווען זי האט אין פארלויף פון די ערשטע פאר יאהר נאך דער חתונה ערפילט איהר פליכט צו וועלכער זי איז פון דער נאטור באשטימט, די פליכט אלס מוטער און ערציהערין, און ווייל שפעטער ארויסגעהן זוכען א קאריערע כדי ווערען א נוצליכער מיטגליעד פון דער געזעלשאפט, דאן באגעהט דער מאן די גרעסטע עולה ווען ער שטעהט איהר אין וועג. עס איז בעסער פאר דעם מאן ווען זיין פרוי האט נוצליכע און אינטערעסאנטע באשעפטיגונג, ווייל זי ברענגט דורכדעם אן אינהאלט אין זייער פארהייראטען לעבען. ווען אזא פרוי איז נאך דערצו פארליעבט אין איהר מאן און ער ערווידערט אויך איהר ליעבע, זענען זיי ביידע גליקליך, ווייל זיי געפינען דאן איינער אין דעם צווייטען טרייע און איבערגעגעבענע לעבענס־חברים".

דער גרעסטער חסרון פון דעם מאן איז זיין איינבילדונג אז ער מוז נאך דער חתונה ווערען דער פאטריארך פון דער פאמיליע, כדי צו קענען הערשען איבער זיין פרוי און זיינע קינדער. דאס טאר אזוי ניט זיין, ווייל אזא איינבילדונג גראבט אונטער דעם פונדאמענט פון שלום בית און טרייבט דאס פארעל אין

(פארזעצונג אויף פיידזש 3)

ווי האלט עס מיט'ן חיפה'ער טעכניקום

(פון אונזער ספעציעלען קארעספאנדענט)
י. ל. וואלמאן (תל אביב)

דורכ'ן קוראטאריום פון העברעאישען טעכניקום אין חיפה בין איך בעפאלמעכטיגט צו מעלדען, דאס אינ'ם טעכניקום וועלען ניט פארקומען קיינע שום ענדערונגען. נישט בער ערשטער קורס ווערט געשלאסען, און ניט קיין שום אנדערער קורס ווערט געשלאסען אדער פארקלענערט. עס בלייבט דארטען אלץ ווי עס איז געווען ביז אהער אהן שום ענדערונגען. ווי בעקאנט, איז מען צוריק מיט עטליכע וואכען אלארמירט געווארען דורך א ידיעה דאס עס האלט ביים פארמאכען דעם ערשטען קורס. פונ'ם העברעאישען טעכניקום אין חיפה. איינינע "פלינקע" אויסלענדישע קארעספאנדענטען, האבען זיך שנעל מזרז געווען אנצוזאגען א "בשורה טובה" אין זייערע צייטונגען דאס דער ערשטער קורס פונ'ם טעכניקום איז שוין געשלאסען געווארען...

די דאזיגע אלע קלאנגען האבען ארויסגערופען פיעל צער און פארדרוס אין אויסלאנד, און נאך פיעל מעהר אין דעם ישוב גופא. איך וויל באמערקען דאס אין דעם ישוב הערשט א געוויסע פארביטערונג געגען דער איצטיגער לייטונג פון דעם אוניווערזיטעט אין ירושלים, און דאגעגען בעציהט מען זיך מיט דער גרעסטער סימפאטיע צום טעכניקום אין חיפה. ביי ניינציג פראצענט פון דעם ישוב איז דער אוניווערזיטעט א נעסט פון די עקסטרעמסטע "ברית שלום'ניקעס". פון יענע ברית־שלום'ניקעס וואס פאקטיש שטערען זיי דעם שלום, מחמת דעם וואס זיי פארווארפען דעם מופטי מיט זיין קאמפאניע מיט אזעלכע שלום פארשלאגען וואס זיי אליין ווילען גארניט אזוי פיעל. זיי גיבען אלץ אוועק, גאר ניט פאדערענדיג צוריק פון יענעם צד. און עס פארשטעהט זיך אז דאס מאכט אונז לעכערליך אהן א שיעור, און ממילא שטערט עס אונז אין אונזערע נארמאלע און געזונטע שלום פארהאנדלונגען. יענע וואס ווערען געפיהרט מיט א געהעריגען סיסטעם און מיט אן אויסגעהאלטענער שיטה דורך דער "לשכה המאוחדת' אין ירושלים (וועגען וועלכער איך האב אייך שוין מיט א צייט פריהער געשריבען).

צום אוניווערזיטעט האט מען נאך א טענה. הלמאי ווערט דארטען געפיהרט א פארשווינדערישע ווירטשאפט. ביי הונדערט מיט פיערציג סטודענטען וואס לעבנען דארטען האלט ביי זיי דער יעהרליכער בודזשעט קרוב פון פופציג טויזענט פונט. דאס איז א סומע וואס שטייגט איבער די בודזשעטען פון די גרעסטע אייראפעאישע אוניווערזיטעטען, דארטען וואו עס געפינען זיך סטודענטען אין די טויזענטער.

פאר דעם ווערט דער טעכניקום פון חיפה בעטראכט ביי יעדען אין ארץ ישראל אלס א ריינע לעהר אינסטיטוציע. דארטען וויל מען ניט הערען פון דער געפערליכער "ברית שלום" פאליטיק, און בכלל אפילו ניט פון קיין שום אנדער פאליטיק. אינ'ם טעכניקום איז מען פארנומען מיט דער לעהרע און ניט מיט קיין שום אנדערע ענינים. און דעריבער ווען דער טעכניקום האט ארויסגעגעבען פאר'ן א־יאהרען די ערשטע דיפלאמען האט דאס ארויסגערופען א פרייד אין אלעמענס הערצער. פאקטיש האבען זיי די אלע פריש געבאקענע אינזשענירען און ארכיטעקטען פון דעם חיפה'ער טעכניקום באלד בעקומען פאסטענס, און זיי האבען זיך אלע איינגעארדענט. בנוגע ווידער דער בודזשעט פראגע, האלט זיך אויס דער טעכניקום דורך גאנץ בעשיידענע מיטלען. דען אויסער דעם שכר־לימוד פון די סטודענטען טראגט אויף זיך די הנהלה־הציונית נאך א פאראנטווארטליכקייט און ניט מעהר ווי נאר פיער טויזענט פונט א יאהר.

די קלאנגען וועגען וועלען שליסען דעם ערשטען קורס פונ'ם טעכניקום האבען אלזא ארויסגערופען גרויס צורודערונג אין אלע קרייזען פון דעם ישוב. דאס שליעסען פון דעם ערשטען קורס וואלט דאך געהייסען איינפאך א ליקווידאציע פאר'ן גאנצען טעכניקום. ווארום אויב אז היי־יאהר למשל איז נישטא קיין סטודענטען פאר'ן ערשטען קורס האט דאך דער צווייטער קורס איבער א יאהר אויך ניט קיין סטודענטען, איבער צוויי יאהר האט ניט קיין סטודענטען דער דריטער קורס א. א. וו.

עס הערשט אייגענטליך א מיינונג ביי א געוויסען טייל פון ישוב, דאס בכלל איז ביי אונז שוין אזוי אויך פאראן אן "איבער־פראדוקציע" פון דיפלאמירטע אינטעליגענץ. און דעריבער איז לויט זייער מיינונג ניט דא וואס זיך מצער צו זיין אויב, מיר וועלען יאהר־יעהרליך צוקריגען אביסעל ווייניגער נייע אינזשעניען. די דאזיגע מיינונג אבער געהערט נאר בלויז צו געצעהלטע יחידים, און טהאטזעכליך איז זי לגמרי ניט ריכטיג. שוין צוליעב דעם אליין וואס די מיטעלשוהלען פון תל־אביב, ירושלים און חיפה ליפערען אלע צוזאמען יאהר־יעהרליך איבער הונדערט אביטוריענטען, די דאזיגע יונגעלייט פרעגען ביי קיינעם ניט קיין דעה, און זיי טרעטען שפעטער אריין אין די פארשידענסטע אוניווערזיטעטען און פאליטעכניקום'ס פון דער וועלט. עס איז אלזא פארשטענדליך דאס זאגאר דער גרעסטער סקעפטיקער וועט מודה זיין אז הלואי וואלטען מיר געקאנט אלע אונזערע אביטוריענטען געבען זייער ווייטערע בילדונג אין ארץ ישראל גופא. און ניט צו לאזען זיי ארויספאהרען פון לאנד.

די "נישט גינסטיגע" בעציהונג צום חיפה'ער טעכניקום — שטאמט הויפטזעכליך פון דר. מאגנוסעס נאהענטע חברים, יענע וועלכע האבען נאך עד היום א גרויסע השפעה אינ'ם אינערליכען אפאראט פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע. דער טעכניקום איז ביי זיי תמיד א קוים טאלערירט שטיף קינד. פון וועלכען מען בעמיהט זיך פטור צו ווערען ביי דער ערשטער און בעסטער געלעגענהייט. דאס מאהל איז עס זיי ניט געלונגען, און ווי עס איז צו האפען וועט דאס זיין פאר זיי א וואהרעניש אויך אויף ווייטער, דען זיי האבען פלוצלינג דערזעהן, אויף וויפיעל דער טעכניקום איז חיפה טייער און ליעב דעם גאנצען אידישען ישוב אין לאנד, און וויפיעל סימפאטיע ער האט ביי די אידען פון דער וועלט.

אינזשעניר איצקאוויטש, איינער פון די סאמע טיכטיגסטע קוראטאריום־מיטגליעדער פון חיפה'ער טעכניקום, האט מיר איבערגעגעבען גענויע פרטים פון דעם געמאכטען אטענטאט אויף דעם טעכניקום:

ווי איהר ווייסט — זאגט מיר הער איצקאוויטש — האט פאר א יאהרען די הנהלה־הציונית איבערגענומען די פאראנטווארטליכקייט פאר'ן בודזשעט פון דעם טעכניקום. דערביי האט זי סובסידירט דעם טעכניקום מיט א סומע פון פיער טויזענט פונט יעהרליך. אזוי ווי אבער דער טעכניקום האלט אין דער סטאדיע פון ענטוויקלונג, האבען מיר פארלאנגט היי יאהר א הוספה. נאך אכט הונדערט פונט. מאטיווירענדיג דאס אהן דער דאזיגער הוספה וועט אונז שווער זיין צו עקזיסטירען. גראדע איז די דאזיגע הוספה־פאדערונג אנגעקומען צו דער הנהלה הציונית אין א זעהר שווערען מאמענט. עס איז געווען דער מאמענט ווען מען האט געהאלטען אין איין מאכען "קימוצים" (איינשפארונגען אין געלד־אויסגאבען צוליעב דער אלגעמיינער שווערער פינאנציעלער לאגע). און אלס רעזולטאט דערפון איז פלוצלינג אנגענומען געווארען א בעשלוס צו פארמאכען דעם ערשטען קורס פון דעם טעכניקום...

דער טעכניקום־קוראטאריום האט דערויף בשום אופן ניט געוואלט מסכים זיין און מען האט אנגעהויבען צו זוכען פארשיעדענע עצות. ווען די דאזיגע פראגע איז אנגעקומען צו דער בודזשעט קאמיסיע, האבען די הערען אוסישקין, מאראם פערסיץ און סוטראסקי ערקלעהרט, דאס זיי וועלען בשום אופן ניט דערלאזען שליסען דעם ערשטען קורס פון דעם טעכניקום. שפעטער איז אויך אנגעקומען א בריעף פון פראפעסאר בראדעצקי פון לאנדאן אז מען זאל זיך ניט דערוועגען אנצוריהרען דעם טעכניקום, ווארום דאס וועט אויפרודערען דאס גאנצע אידישע פאלק. און די לעצטע שורה אז עס איז באשטעטיגט געווארען פארן טעכניקום אויף היי יאהר די סומע פון 4500 פונט (זיי האבען אפגעדונגען 300 פונט) און די זאך איז ערלעדיגט געווארען.

די לייטונג פון דעם טעכניקום האט באלד אנגעהויבען צו אנאנסירען אין די צייטונגען, דאס עס ווערען אנגענומען סטודענטען פאר אלע אבטיילונגען פון דעם טעכניקום. ספעציעל איז אקצענטירט געווארען דאס עס ווערען אנגענומען סטודענטען אויך פארן ערשטען קורס.

בנוגע דעם צווייטען "וויפוסק" (יאהרגאנג) פון דעם טעכניקום, ערקלעהרט מיר אינזשעניר איצקאוויטש פאלגענדעס: פאריגען מערץ מאנאט זענען פארגעקומען די שלוס־עקזאמענס. און די סטודענטען האבען איבערגעגעבען דער רעגירונגס קאמיסיע זייערע ארבייטען, איצטער דויערט עס, ווייל עס מוז געדויערען אידער זיי קוקען אלץ איבער. און מען האפט דאס קירצליך וועלען זיי ארויסגעבען זייערע באשטעטיגונגען אויף די דיפלאמען. יעדענפאלס איז דאס אלץ אין דער בעסטער ארדנונג.

איך האב פריהער דערמאהנט דאס מעהר ווי הונדערט אביטוריענטען גיבען ארויס די מיטעל־שוהלען יעהרליך פון ארץ ישראל. איך וויל דעריבער דערמאהנען מיט עטליכע ווערטער יעדען פון זיי.

די עלטסטע פון זיי איז די גימנאזיע "הרצליה" פון תל אביב. זי ווערט אנגעפיהרט דורך דר. בן־ציון מאסענזאן און זיין געהילף דר. חיים בעגראטשאוו. איצטער געפינען זיי זיך ביידע אין אויסלאנד, און אלס צייטווייליגער לייטער פון דער "גימנסיה הרצליה" איז באשטימט געווארען דער בעקאנטער מאטימאטיקער און פעדאגאג דר. אברהם ברוך (ראזענשטיין). די גימנאזיע "הרצליה" האט שוין ארויסגעגעבען א גרויסען צאהל תלמידים, וואס פארנעהמען אנגעזעהענע געזעלשאפטליכע פלעצער אין ארץ ישראל גופא, ווי אויך אין חוץ לארץ.

די צווייטע גימנאזיע אין לאנד געפינט זיך אין ירושלים, אין דעם נייעם ריין אידישען קווארטאל "רביה". אלס לייטער פון דער גימנאזיע איז דער בעקאנטער געלעהרטער דר. יוסף מאהילעווער (אן אייניקעל פון דעם בעריהמטען רב און חובב ציון, הגאון ר' שמואל מאהילעווער ז"ל פון ביאליסטאק).

רעאל־שוהלען איז פאראן צוויי אין לאנד. איינע אין חיפה, אונטער דער לייטונג פון דעם גוט באקאנטען דר. ביראם, און די צווייטע אין תל אביב. זי געהער צום מזרחי, און איהר לייטער איז דער ארטאדאקסישער פעדאגאג (אגב: איינער פון די סאמע בעסטע פעדאגאגען אין לאנד) דר. מהרש"ק.

די דריטע רעאל שולע געפינט זיך אין ירושלים.

אויסער דעם געפינט זיך נאך אין תל אביב א זעהר גוט פראספעריענדע האנדעלס שולע (ביה"ס למסחר) די דאזיגע שולע איז געגרינדעט געווארען מיט צעהן יאהר צוריק דורך תל־אביבער סוחרים פארבאנד. די שולע לאזט ארויס יאהר יעהרליך א רייהע אביטוריענטען וועלכע ארדנען זיך איין זעהר גרינג אין די היגע האנדעלס אינסטיטוציעס, בענק, ווי אויך אויף שטעלעס ביי דער רעגיערונג. אלס דירעקטאר פון דער דאזיגער שולע איז היי יאהר בעשטימט געווארען דער בעקאנטער שריפטשטעלער און פעדאגאג ה' אשר בעראש.

פרויען

פון פיאדאר שאליאפין

1.

די בילדלאך פונ'ם באריהמטען רוסישען ארטיסט און זינגער שאליאפין, גיבען מיר צוליעב קוריאזיטעט. דער דערמאנטער ארטיסט האט פון שטענדיג אן א ,,שוואכקייט'' צו שרייבעריי, מיט וועלכען ער האט זיך אפגעגעבען נאך איידער ער האט געמאכט זיין באריהמטע קאריערע אלס זינגער. רעד.

דער דועל

איך האב פון קינדווייז אן געלייענט פיעל קרימינאל־ראמאנען מיט פארפלאנטערטע ליעבעס־אינטריגעס, און גאנץ פריה האב איך אנגעהויבען צו פאנטאזירען וועגען ליעבע. מיר, א חברה יונגע גימנאזיסטלאך, זענען דאן געווען אלע פארליעבט אין א גימנאזיסטין, אליא בארויסענקא — א קאלטע שעהנהייט, וואס האט געהאט א גאנג פון א קאטשקע, און האט די גאנצע וועלט אנגעקוקט מיט גלייכגילטיגע אויגען. מיט וואס פאר א בענקשאפט פלעגען מיר דערווארטען די פאסכא יום־טובים, כדי צו קענען אליא'ן געבען דעם טראדיציאנעלען רעליגיעזען פאסכא קוש.

צוליעב דער דאזיגער דולצינעא האב איך געהאט א גאנצען דועל. דער דועל איז ניט געווען, חס ושלום, אומפארמיידליך, איך בין אבער געווען א בחור'ל, וואס האט זיך אנגעלייענט מיט דיומא'ס ראמאנען, או בין געווען גרייט העלדיש צו ,,קעמפען'' פאר מיין ליעבע ביי דער ערשטער בעסטער געלעגענהייט.

מיר זענען געווען באקאנט מיט איינעם א גימנאזיסט, וועלכער פלעגט גנב'ענען ביי זיין פאטער ביקסען, זיי פארקויפען, און פאר'ן געלט אונז מכבד זיין מיט ביער אין א שענק.

איינמאל האט דער דאזיגער גימנאזיסט ניט נעהאנדעלט נענוג בכבוד'יג, לויט מיין מיינונג, געגען די ,,דאמע'' אונזערע, די דערמאנטע אליא. דאס האט מיר אזוי פארדראסען, אז איך האב דעם גימנאזיסט גלייך אפגעשיקט ,,ק'טשערטאם'' (צום טייוועל). ער האט מיר געוואלט שלאגען, נאר די חברים האבען זיך אריינגעמישט און האבען דערקלעהרט, אז ער קאן באקומען פון מיר זיין סאטיספאקציע אויפ'ן וועג פון א דועל. איך האב דעם דאזיגען פארשלאג אנגענומען מיט גרוים פרייד, און אלס קאמף־פלאץ איז אויסגעוועהלט געווארען דער וואלד פון אסאקינא.

מיינע חברים זענען געווען די סעקונדאנטען פון ביידע צדדים. ,,הערט נאר, — האבען די סעקונדאנטען אונז אנגעזאגט, — הרג'ענען איינער דעם צווייטען צום טויט זענט איהר ניט מחויב!''.

מיר האבען זיך גענומען צום קאמף. דער געגנער האט מיר געטראפען אין שטערן, און איך איהם — אין אקסעל. פון מיין וואונד איז געראנען א מאסע בלוט. אויך ביים ,,געגנער'' מיינעם איז דאס בלוט געפלאסען איבער'ן גאנצען ארעם ארונטער. אזוי ווי מיר האבען אפגערעדט אז מיר דארפען ניט איינער דעם צווייטען טויטען, האבען מיר זיך באנוגענט מיט דער ערשטער פארוואונדונג. די סעקונדאנטען האבען דערקלעהרט דעם דועל פאר געענדיגט און מיר האבען זיך גענומען פארבינדען די וואונדען.

צי האט אליין אליא בארויסענקא עפעס געוואוסט פון מיין העלדישען ריטערליכען קאמף פאר איהר כבוד? ווארשיינליך האט מען עס איהר איבערגעגעבען. אבער אין איהר באציהונג צו מיר האט זיך לחלוטין גארניט געענדערט. זי איז געבליבען פונקט אזוי קאלט צו מיר ווי פריהער... דאס זעלבע קאלטע געזיכט די זעלבע הערליכע אויגען, וואס קוקען אן די וועלט מיט דער גרעסטער רוהיגקייט און גלייכגילטיגקייט.

2.

די משוגענע

איך בין דאן אלט געווען 13 יאהר. איך בין געווען באקאנט מיט א וועשערין, א גרויסע שכור'טע. איינע פון איהרע טעכטער, א דינסט־מיידעל, האט חתונה געהאט מיט א גענעראל. און די וועשערין האט געלעבט פריי און אהן זארגען פון דעם, וואס איהר רייכע טאכטער פלעגט איהר שיקען. איך פלעג איהר פארלעזען די ראמאנען פונדער ,,ניוואי'', וואס זי פלעגט אבאנירען, כאטש לייענען האט זי ניט געקענט. זי האט אויך געהאט א צווייטע טאכטער, א זעהר שעהן מיידעל, נאר מיט איין חסרון: זי איז געווען פסיכיש־קראנק.

איך האב געוואוסט, אז זי האט ליעב געהאט אן אפיציר, איז מיט איהם א לאנגע צייט ארומגעגאנגען, און יענער האט זי דערנאך פארלאזען. דערפון איז זי משוגע געווארען. זי האט אין מיר געוועקט א געפיהל פון טיפען רחמנות.

זי פלעגט שטענדיג שווייגען. נאר פון צייט צו צייט פלעגט זי אנהויבען אריינלאכען אין זיך אויף א שרעקליכען אופן. איהרע שעהנע בלויע אויגען פלעגען אלץ ארום אנקוקען פרעמד און שטאר. מיר פלעגט זיך אלעמאל דוכטען, אז זי קאן מיר זאגען עפעס זעהר שרעקליכעס. איך האב אלע מאל געקלעהרט: פארוואס איז זי אומגליקליך? זי איז דאך אזוי שעהן! איהר געהיימניספולער שווייגען און איהר טויטען בליק האבען מיך געצוואונגען א סך נאכצודענקען וועגען איהר.

ווינטער צייט, בעת די חגאות, בין איך מיט איהר מוטער, דער וועשערין, אויסגעפוצט אין עסיג און אין האניג, געפאהרען ערגיץ צו גאסט צו באקאנטע וועשערינס. דארט האט מען געטאנצט קאדרילען. געגעסען, געטרונקען און געשפילט אין פאנדען. איך בין געפעלען געווארען עפעס א דיקער מיידעל. זי האט מיך אוועקגעפיהרט הינטער'ן אויווען און האט מיך געקושט מיט עפעס באזונדערע קושען. מיר האט געשווינדעלט אין קאפ פון זיי, זיי זענען מיר געווען ניט געשמאק און האבען מיך אויפגערעגט.

שפעט האבען מיר פארלאזט די הוליאנקע, און די שכור'ע וועשערין האט מיר פארגעלעגט ביי איהר איבערצונעכטיגען. איך האבע איינגעשטימט, און די וועשערין האט מיר געוויזען מיין נאכטלעגער; א קאסטען אין צימער פון איהר משוגענער טאכטער.

מיין אנוועזענהייט האט די וועשערין גארניט געשטערט, זי האט פאר מיר אין די אויגען אויסגעטאן די טאכטער און זי געלעגט אין בעט אריין, געגענאיבער דעם קאסטען, אויף וועלכען איך בין געלעגען, און איז ארויסגעגאנגען. נאכדעם ווי זי האט פארלאשען די ליכט. איך האב ניט געקענט איינשלאפען. איך בין געווען אויפגערעגט צוליעב די קושען פון דער דיקער מיידעל. איך האב געקלעהרט וועגען פארשידענע ליעבעס־געשיכטען, מיט וועלכע איך האב זיך אנגעהערט, זיך דערמאנט פארשידענע עפיזאדען פון ראמאנען, און האב געקלעהרט:

זי איז משוגע געווארען צוליעב דעם, וואס דער אפיציר האט זי פארלאזען. וואס וואלט געווען ווען איך וואלט דעם אפיציר פארטראטען? אפשר וואלט דאן דאס שעהנע, אומגליקליכע מיידעל געזונט געווארען?...

איך בין אויפגעשטאנען, שטיל צוגעגאנגען צו איהר בעט, גענומען איהר קאפ און איהם אויסגערדרעהט צו מיר. זי האט געשוויגען און האט זיך ניט געגענגעשטעלט. עס האט אויסגעוויזען ווי זי וואלט ניט געאטעמט אפילו... ווען איך בין געקומען צו זיך, האב איך דייטליך געזעהן, אז איהרע אויגען האבען מיין אינגעלשע ליידענשאפט באטראכט מיט דער זעלבער טויטער אומבאוועגליכקייט ווי שטענדיג.

זי איז געווען אזוי משוגע, אזוי לעבעדיגערהייט טויט, אזוי פון יענער וועלט, אז זי האט שוין גארניט געשפירט. און אין דער טונקעלהייט האבען איהרע שעהנע פארשטארטע אויגען געמאכט אזא שרעקליכען איינדריק.